

Proměny českého realismu 2.pol.19.stol.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Název projektu: **Šablony v SZŠ Příbram**
- Registrační číslo: **CZ.1.07/1.5.003/34.0933**
- **VY_32_INOVACE_CJ.1.14**
- ***Nástin české literatury 19.století***
- Vyučovací předmět – Český jazyk a literatura

- Autor: Mgr. Alena Šimůnková
- **Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Příbram I, Jiráskovy sady 113**

Společenský kontext

- 80. a 90. léta 19. stol. – spory o realismus, velké pobouření vyvolal **Zolův Zabiják** a estetika naturalismu
- T.G.Masaryk – významná osobnost kritiky – vyzdvihl potřebu kritičnosti a satiry (NE pouze popisovat skutečnost), vyzývá k opuštění iluzí – spor o **RKZ**
- vliv ruského realismu

Opakování

- 1) Jaké jsou znaky naturalismu?
- 2) Vyjmenujte hlavní představitele ruského realismu, jakými tématy se zabývali ve svých dílech?
- 3) Co víte o **RKZ** ?
- 4) Co víte o osobnosti T.G.Masaryka?

Řešení:

- 1) vrcholná forma realismu – jedinec determinován biologicky či společensky
- 2) F.M.Dostojevský, L.N.Tolstoj, N.V.Gogol – společenské poměry v Rusku, napoleonské války, otázka zločinu a trestu...
- 3) Rukopisy (královedvorský a zelenohorský) – padělky, „nalezeny“ v době národního obrození
- 4) 1. československý prezident, filozof, literární kritik, zasloužil se o vybudování čs. legií v Rusku

Realismus – poezie 90. let

- **J.S.Machar – *Confiteor*** („Vyznávám se“) – osobní životní pocit X **parnasisté** ve jménu společenské ideje – lyrický subjekt jako všední jedinec prožívající intenzivně svůj osobní život (NE obecné konstanty) – vliv J. Nerudy
- ***Zde by měli kvést růže*** - postavení ženy v pokrytecké společnosti
- **1895 Česká moderna**

- **Antonín Sova** – zpočátku pod vlivem parnasistů, pak realismus
- ***Soucít a vzdor*** – deziluze a nespokojenost s každodenním životem ---- kontrast malosti a mělkosti městského života s přírodní nespoutaností a mohutností, sebeironie (sentimentalita mládí)
- později **Česká moderna**

Realistická próza

- návaznost na májovce, ale NE drobnokresba a mravoličnost, výrazné odlišení od parnasistů
- vliv naturalismu, románové kroniky
- **venkovská próza**
- **historická próza**
- **sociální romány**

Venkovská próza

- Vesnice zbavena ideální atmosféry, ale nazírána ve složitosti sociálních procesů – neidylický, drsný obraz – proměny mezilidských vztahů
- pozornost k regionálnímu svérázu (dialektismy)
- **K.V.Rais, T. Nováková**

- **Karel Václav Rais** – východočeský učitel, tragika osamělých bytostí, morálka a city postupně podřízeny zájmům hmotným **Výminkáři, Rodiče a děti**
- chamtivost zamořující lidské vztahy
Kalibův zločin – motiv násilné smrti (v té době často frekventovaný) a postava slabošského dobráka, který podléhá záludnému světu --- motiv vraždy má funkci mravně provokativní – obžaloba poměrů, NE senzace

- **Tereza Nováková** – navazuje na K. Světlou – zaměřuje se na ztvárnění duchovního a materiálního světa vesnického člověka (bez příkras), časté náboženské motivy (hledání pravé víry)
- ***Děti čistého živého*** – tragické osudy prostých venkovských lidí, kteří jsou součástí náboženského společenství považovaného za sektu (psáno v nářečí)
- **Jan Jílek** – protestant, který je pro svou víru vězněn

Románové kroniky

- folklórní svéráz venkova, dialekt, dokumentárnost – snaha zachytit „zanikající“ svět
- **Josef Holeček – *Naši*** – jihočeská vesnice (harmonie s přírodou, křesťanská snášlivost, důležitost tradic...)
- **Alois a Vilém Mrštíkové – *Rok na vsi*** – rysy života na moravském venkově – rozpad tradičních hodnot, vliv města

Historická próza

- Odmítnutí tzv. **historismu** (minulost chápána jako protiklad banální přítomnosti – idealizující pohled -- parnasisté), důraz kladen na fakta -----
--- historie jako zdroj poznání a lepší pochopení současnosti **ALE** nejde jen o dějiny samé (konkrétní události), nýbrž o jejich sepětí s individuálními lidskými osudy
- **A. Jirásek, Z. Winter**

- **Alois Jirásek**
- povídky – ***Filozofská historie*** – motivy revolučního roku 1848
- výpravné romány – husitství: ***Mezi proudy, Proti všem, Bratrstvo***, doba pobělohorská: ***Temno***, národní obrození – ***F.L.Věk*** – problémem je poněkud „černobílé“ vidění skutečnosti
- **Zikmund Winter** – především psychologické portréty jedinců – ***Mistr Kampanus*** – na pozadí dějin tragický osud významného českého humanisty

Sociální romány

- pokračování nerudovské linie žánrové drobnokresby – dokument života – městské prostředí
- **Ignát Herrmann – *U snědeného krámu*** – rodinné prostředí zamořené přetvářkou a chamtivostí, kterému slabý jedinec podlehne (sebevražda)
- **Vilém Mrštík – *Santa Lucia*** – snílek, student Jordán v konfrontaci s cynismem, předsudky a kastovními rozdíly pražské společnosti

Anotace

- Prezentace určena pro žáky 2.ročníků. Poskytuje základní vhled do problematiky **českého realismu 2. pol. 19. stol.** Jsou zde uvedeni nejvýznamnější představitelé literatury té doby.
- Prezentace byla vytvořena v dubnu 2013 a ověřena v 2. ročníku oboru Zdravotnické lyceum ve dnech: 11.4., 15.4., 16.4., 22.4. a 23.4. 2014. Je určena pro 4 vyučovací hodiny a vhodně ji doplňují DUM 1.15, 1.16, 1.17.

Zdroje:

- HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 1. vydání. Praha: ARSCI, 2007. 370 s. ISBN 978-80-86078-71-7